

K problému stabilizace hornických brigádníků na Ostravsku*

(Využití empirických faktů pro praxi)

ŠTĚPÁN PROCHOVNÍK

Vysoká škola báňská, Ostrava

V současné době probíhá na Ostravsku rozsáhlý sociologický výzkum pracovních a mimopracovních podmínek života horníků. Provádí ho výzkumné pracoviště ekonomiky paliv — doc. inž. Karel Wysocki, CSc a PhDr. Antonín Suchánek se štábem spolupracovníků.¹ Výzkum má odhalit komplex příčin vysoké fluktuace v Ostravsko-karvinském revíru a přispět tak ke zvyšování stabilizace horníků pracujících v podzemí.

OKR má tu specifiku, že — na rozdíl od některých jiných revírů — v něm pracuje téměř 30% přechodných pracovníků-brigádníků.² Brigádník je pracovník, který po poskytnutí určitých výhod, i když má stále mateřské pracoviště v místě svého bydliště nebo působení, dobrovolně odchází na určitou dobu do výroby na společensky důležitém pracovním úseku, kde chybí pracovní síly a nejsou plněny pracovní úkoly, aby pomáhal tyto nedostatky odstranit. Už sama existence těchto brigádníků v OKR předurčuje tento revír k vysoké fluktuaci (20 000 brigádníků za rok do revíru nastoupí a téměř tolik jich po skončení brigády odchází) a k nízké stabilizaci. Hornických brigádníků se na Ostravsku za 20 let vystřídal na 500 tisíc.

Krajské a ústřední instituce se tímto problémem zabývají takřka 15 let. Zprvu byla tendence nahradit brigádníky vlastním hornickým dorostem. Tendence jistě nanejvýše správná, ale neuskutečnitelná, protože tehdejší pracovním zálohám, a později odborným učilištím jednotlivých dolů, se nedařilo plnit plánované úkoly v náboru hornických učňů, a navíc tito po vyučení většinou odcházeli pracovat na jiná pracoviště. Proto po roce 1954 došlo

ke změně v postoji k brigádníkům a byla přijata řada usnesení o jejich stabilizaci. Začala se rozvíjet tzv. získávací akce, v níž šlo a dosud jde o to, přesvědčit brigádníky, aby podepsali závazek, že zůstanou pracovat nastalo v hornictví; přitom se jim zaručuje přidělení bytu a jiné materiální výhody. Tato akce se úspěšně rozvíjí. Průměrný roční počet takto získaných brigádníků se pohybuje kolem 3000. Nicméně dalších 17 000 brigádníků po skončení brigády odchází zpět na svá mateřská pracoviště. Výdaje na nábor, zaškolení a preferenci těchto lidí přicházejí téměř nazmar.

Sociologický výzkum, organizovaný výzkumným pracovištěm ekonomiky paliv za spolupráce III. oddělení KV KSČ v Ostravě má mj. odhalit příčiny toho, proč horníci brigádníci se v OKR stabilizují jen v tak malé míře. I když tento komplexní sociologický výzkum není ještě dokončen (zpracování všech materiálů si vyžádá několik let práce), máme již k dispozici některé údaje, které problém stabilizace hornických brigádníků blíže osvětlí.

Článek nemá za úkol provést vyčerpávající rozbor příčin vysoké fluktuace těchto pracovníků. Takový rozbor bude možný až později, po prozkoumání všech aspektů tohoto negativního jevu. Chceme zde však postihnout postoje brigádníků a podle jejich odpovědí na otázku „Hodláte zůstat v OKR nastalo?“ zjistit, jaké stanovisko zaujímají jednotlivé skupiny a podskupiny hornických brigádníků. Takto zpracovaný problém může mít důsledky i pro budoucí praktickou činnost hospodářských pracovníků v OKR. Mohou totiž předvídat — s přihlédnutím k věku, národnosti, školnímu vzdělání, rodinnému stavu, bytovým

* Článek je pokusem užít matematicko-statistické metody pro praktickou potřebu pracovníků náboru SOKD. Vzhledem k tomu, že předkládaný návrh není dosud zcela prakticky ověřen, je to článek diskusního charakteru.

¹ Celý projekt výzkumu byl popsán v Informa-

tivní příručce, vydané III. oddělením KV KSČ v Ostravě v září 1964.

² Pojem přechodný pracovník, používaný především hospodářskými činiteli, je méně vžitý než pojem brigádník. Dále budeme používat pojmu brigádník.

poměrům apod., jak se pracovníci, kteří se hlásí na brigádu, budou stavět k otázce stabilizace v OKR.

Nyní k vlastnímu rozboru postojů brigádníků k možnosti setrvat v OKR. Na otázku „Hodláte zůstat v OKR nastálo?“ se odpovědi rozvrství takto:³

Tabulka 1. Postoj brigádníků k stabilizaci v OKR

Druh odpovědi	Počet odpovědí	%
Zůstane nastálo	36	17,4
Dosud se nerozhodl, neví	96	47,2
Po skončení brigády odejde pracovat mimo OKR	72	35,4
Celkem	204	100,0

Výsledek je až dosti příznivý. Zatímco v minulosti se stabilizovalo v průběhu roku maximálně 15% brigádníků, v současné době uvažuje o stabilizaci 17,4% a 47,2% není dosud rozhodnuto nebo ještě neví. 35,4% brigádníků však možnost stabilizo-

Tabulka 2. Důvody, proč nechť brigádníci OKR setrvat v hornictví nastálo

Pořadí	Důvody	Počet odpovědí	%
1	Je kategoricky rozhodnut	22	21,6
2	Rodinné	20	19,6
3	Zdravotní	17	16,6
4	Nehygienické pracovní prostředi	17	16,6
5	Nízký výdělek	9	8,8
6	Těžká práce	5	4,9
7	Spatné jednání s brigádníky	4	3,9
8	Nemůže uplatnit svou kvalifikaci	3	3,0
9	Vlastní rodinný domek	2	2,0
10	Spatné vztahy mezi lidmi	2	2,0
11	Daleké dojíždění do práce	1	1,0
Celkem		102	100,0

pevně rozhodnut po skončení brigády odejít domů“ apod. Zařadili jsme je pod důvod: „Je kategoricky rozhodnut.“ Dále pak to byly důvody rodinné, zdravotní aj. Zde je vidět, že příčiny, proč brigádníci nechť zůstat trvale v hornictví, jsou jednak objektivního, jednak subjektivního

Tabulka 3. Postoj brigádníků k stabilizaci v OKR z hlediska věkové struktury

Věk	A	B	C	Celkem	A : B + C
	Zůstane nastálo	Dosud se nerozhodl, neví	Po skončení brigády odejde pracovat mimo OKR		
—20	4	6	2	12	0,50
21—25	14	31	26	71	0,25
26—30	3	26	20	49	0,06
31—35	2	12	5	19	0,12
36—40	4	8	7	19	0,27
41—45	3	11	6	20	0,18
46+	6	2	6	14	0,75
Celkem	36	96	72	204	

vat se v hornictví kategoricky odmítlo.⁴ Uváděli důvody, zachycené v tab. č. 2.

Nejčastěji se objevovaly odpovědi jako „nezůstal bych za žádnou cenu,“ „jsem

rázu. Lze říci, že zde působí celý komplex příčin.

Zajímalo nás, jaký poměr ke stabilizování se v hornictví mají brigádníci z hlediska

³ Všechny uváděné údaje jsou získány zpracováním anonymního dotazníku pro brigádníky.

⁴ Srovnáme-li odpovědi brigádníků na výše položenou otázku s dosavadním trendem jejich skutečné stabilizace, pak zjišťujeme, že jejich postoje jsou daleko příznivější než dosavadní skutečnosti. V posledních letech se stabilizovalo ročně kolem 3.000–3.500 brigádníků. Tedy méně než představuje 17,4% těch, kteří odpověděli na otázku kladně. Vezmeme-li v úvahu, že v OKR v současné době nedošlo k žádným výraznějším změnám, které by vztah brigádníků ke stabilizaci ovlivnily, můžeme právem předpokládat, že z těch 47,2% bri-

gádníků, kteří se dosud nerozhodli, zda zůstanou nastálo nebo ne, drtivá většina odejde zpět na mateřské pracoviště. (Těchto 47,2% brigádníků, kteří o setrvání v OKR uvažují, skýtá však velkou možnost pro zvýšení stabilizace, která by mohla být hospodářskými pracovníky využita). Po této konfrontaci odpovědi brigádníků se skutečností jsme nuceni údaje zpřesnit. Budeme proto předpokládat, že 47,2% brigádníků, kteří se dosud nerozhodli, po skončení brigády odejde zpět na mateřské pracoviště. Za tímto účelem zavádíme v tabulkách sloupec A:B+C a ve vývodech se budeme opírat především o tento vztah.

Tabulka 4. *Postoj brigádníků k stabilizaci v OKR z hlediska národnosti*

Národnost	A	B	C	Celkem	A : B + C
	Zůstane nastálo	Dosud se nerozhodl, neví	Po skončení brigády odejde pracovat mimo OKR		
Česká	25	67	48	140	0,22
Slovenská	8	26	18	52	0,18
Polská	2	1	1	4	1,00
Maďarská	—	2	5	7	0,00
Jiná	1	—	—	1	0,00
Celkem	36	96	72	204	

jednotlivých aspektů jejich osobnosti. Nejříve jsme zkoumali, jak věková struktura ovlivňuje jejich rozhodnutí (viz tab. č. 3).

Nejpříznivější předpoklady setrvat v hornictví mají brigádníci starší 45 let. Zřejmě je zde rozhodujícím činitelem brzká možnost dosažení vysokého důchodu. Přer-

nici polské a maďarské národnosti. Zatímco příslušníci polské národnosti mají dobré předpoklady pro stabilizaci, příslušníci maďarské národnosti tuto možnost odmítají. I když jsou to velmi malé podskupiny (může se zde projevovat náhodnost výběru), přece jen reálný základ tento fakt má.

Tabulka 5. *Postoj brigádníků k stabilizaci v OKR z hlediska dosaženého vzdělání*

Druh školního vzdělání	A	B	C	Celkem	A : B + C
	Zůstane nastálo	Dosud se nerozhodl, neví	Po skončení brigády odejde pracovat mimo OKR		
Nedokončené základní vzdělání	2	1	6	9	0,29
Základní vzdělání	29	93	61	183	0,19
Středoškolské vzdělání	5	2	5	12	0,71
Celkem	36	96	72	204	

kvapením je poměrně kladný poměr ke stabilizaci u mladých lidí do 20 let. Lze to vysvětlit mladickým elánem, touhou po dobrodružné práci (hornická práce v sobě tyto prvky bezesporu má) a snahou při fyzicky namáhavé práci projevit svoji mužnost. Skupinu téměř neschopnou stabilizace tvoří brigádníci ve věku od 25 do 30 let. Zřejmě tito lidé přišli na brigádu jen proto, aby splnili povinnost vůči mateřským závodům, které jsou nuceny vysílat určité kvóty pracovníků na brigádu do OKR. Z hlediska národnosti se spíše stabilizují brigádníci z českých zemí než ze Slovenska, avšak tento rozdíl není zvlášť významný (viz tab. č. 4).

Extrémními skupinami jsou zde brigád-

Poláci v karvinské části revíru sžívají se s okolím vcelku snadno a bez problémů. (Tabulka č. 5).

Dochází dále k určitému paradoxu: Základní vzdělání brigádníků nepřispívá k jejich stabilizaci, k té inklinuje spíše člověk s nedokončeným školním vzděláním nebo absolvent střední školy. Brigádníci s nedokončeným školním vzděláním nenacházejí tolik pracovních příležitostí, kde by mohli dosáhnout relativně vysokého výdělku; tuto příležitost jim v maximální míře poskytuje práce v dole. Poměrně dobrá stabilizace absolventů středních škol je dána tím, že při kritickém nedostatku středně technických kádrů na šachtách mají tito lidé možnost v celkem krátké

době dosáhnout úspěchu v povolání a povýšení.

Významné rozdíly se jeví, zkoumáme-li stabilizaci brigádníků v korelaci s jejich rodinným stavem (viz tab. č. 6).

zde jde o mladá manželství, jímž přechod na Ostravsko a k trvalé práci v dolech skýtá možnost brzkého získání bytu a podobných materiálních výhod. Obdobné motivy budou působit i na ženaté brigádníky s dětmi. Nižší stabilizace těchto brigádníků ve srovnání s ženatými-bezdětnými bude dána určitými potížemi, s nimiž je spjat jejich příchod na Ostravsko (narušení kontinuity už vytvořených rodinných tradic apod.).

Tabulka 6. *Postoj brigádníků k stabilizaci v OKR podle rodinného stavu*

Rodinný stav	A	B	C	Celkem	A : B + C
	Zůstane nastálo	Dosud se nerozhodl, neví	Po skončení brigády odejde pracovat mimo OKR		
Svobodný	10	41	37	88	0,13
Ženatý bezdětný	5	10	3	18	0,38
Ženatý s dětmi	20	40	30	90	0,29
Rozvedený	1	5	2	8	0,14
Celkem	36	96	72	204	

Nejhůře stabilizovatelnou skupinou jsou svobodní brigádníci. Z tabulky č. 3 však vyplývá, že brigádníci ve věku do 20 let mají poměrně dobré předpoklady ke stabilizaci. Jde tedy zřejmě o svobodné brigádníky starší 25 let, kteří mají již určité životní ideály a svůj další život nechtějí spojit s prací v podzemí. Překvapením je malá tendence k stabilizaci u rozvedených. Tito lidé jsou zpravidla postiženi alimentačními povinnostmi a kdyby pracovali v dole, kde je možnost relativně vysokého výdělku, mohli by tyto povinnosti plnit daleko lépe než kdekoli jinde. Nejlepší předpoklady pro stabilizaci vykazuje skupina ženatých - bezdětných. Patrně

nižší stabilizace těchto brigádníků ve srovnání s ženatými-bezdětnými bude dána určitými potížemi, s nimiž je spjat jejich příchod na Ostravsko (narušení kontinuity už vytvořených rodinných tradic apod.).

Výrazné rozdíly též zjišťujeme, zkoumáme-li možnosti stabilizace brigádníků v korelaci s jejich bytovými poměry v místě, odkud přišli na brigádu. (Tab. č. 7).

Zde se projevuje silná nepřímá korelace závislost: čím lepší bydlení v místě bydliště, odkud byl pracovník získán na brigádu, tím horší je možnost získat ho k trvalé práci v hornictví. Největší se stabilizuje skupina majitelů družstevních

Tabulka 7. *Postoj brigádníků k stabilizaci v OKR podle bytových poměrů*

Druh ubytování v místě stálého bydliště	A	B	C	Celkem	A : B + C
	Zůstane nastálo	Dosud se nerozhodl, neví	Po skončení brigády odejde pracovat mimo OKR		
Státní byt	12	29	1	42	0,40
Rodinný domek na vesnici	8	20	21	49	0,19
Rodinný domek ve městě	3	13	13	29	0,11
Domek v kolonii	4	4	4	12	0,50
Družstevní byt	—	1	1	2	0,00
Celkem	27	67	40	134	

Tabulka 8. Postoj brigádníků k stabilizaci v OKR podle krajů, odkud byli vysláni

Kraj	A	B	C	Celkem	A : B + C
	Zůstane nastálo	Dosud se nerozhodl, neví	Po skončení brigády odejde pracovat mimo OKR		
Severomoravský	20	45	31	96	0,26
Jihomoravský	5	18	11	34	0,17
Západoslovenský	1	12	7	20	0,05
Středoslovenský	2	6	5	13	0,18
Východočeský	3	3	5	11	0,37
Středočeský	—	4	5	9	0,00
Východoslovenský	2	2	3	7	0,40
Západočeský	—	3	3	6	0,00
Severočeský	2	1	2	5	0,67
Jihočeský	1	2	—	3	0,50
Celkem	36	96	72	204	

bytů. (Lze to tvrdit, ačkoliv jde o velmi malou podskupinu; družstevní byty jsou totiž v současné době snad nejkvalitnější byty vůbec a k jejich zakoupení se zpravidla rozhoduje ta rodina, která už nehodlá měnit místo trvalého bydliště. Nakonec ani výměna družstevních bytů není dosud tak rozvinutá, aby mohla být prováděna bez nesnází.)

Dále si brigádníci poměrně značně váží bytů ve vlastním rodinném domku, přičemž rodinný domek ve městě je ceněn o něco výše než domek stejného typu na

vesnici. Největší sklon ke stabilizaci mají brigádníci bydlící ve státních bytech a domech v koloniích. Tam půjde pravděpodobně o byty méně hodnotné, takže příchod na Ostravsko a stabilizace v souvislosti s perspektivou přidělení bytu znamená pro ně podstatné zlepšení bytových poměrů. Dále uvádíme korelační závislosti mezi možností stabilizovat se v OKR a dalšími hledisky života hornických brigádníků. Viz tabulky č. 8, 9, 10 a 11.

Zde se již nesetkáváme s tak výraznými závislostmi. Jednotlivé podskupiny jsou

Tabulka 9. Postoj brigádníků k stabilizaci v OKR podle druhu zaměstnání, z kterého byli získáni na brigádě

Zaměstnán ve	A	B	C	Celkem	A : B + C
	Zůstane nastálo	Dosud se nerozhodl, neví	Po skončení brigády odejde pracovat mimo OKR		
Strojírenství	4	34	23	61	0,07
Služby	4	14	11	29	0,16
Stavebnictví	4	10	11	25	0,19
Hutnictví	4	10	9	23	0,21
Zemědělství a lesnictví	2	8	9	19	0,12
Hornictví	6	6	—	12	1,00
Doprava	1	6	4	11	0,10
Škola (žák)	5	3	1	9	1,25
Chemie	1	1	3	5	0,25
Energetika	2	1	1	4	1,00
Textil	1	2	—	3	0,50
Armáda a VB	2	1	—	3	2,00
Celkem	36	96	72	204	

příliš malé, než abychom mohli z nich činit odpovědné závěry. Přesto však nemáme důvod tyto údaje získané oblastním dvojstupňovým výběrem podceňovat. Objevují se tyto typické skutečnosti: nejlepší předpoklady ke stabilizaci mají brigádníci

revírů. Vzhledem ke stabilizaci vhodnou podskupinou jsou rovněž bývalí zaměstnanci VB a armády. Těmto lidem bez odborného vzdělání se naskytá výborná možnost, jak se dále uplatnit ve společensky důležitém pracovním odvětví.

Tabulka 10. *Postoj brigádníků k stabilizaci v OKR z hlediska výdělku dosahovaného v mateřském podniku před nástupem na brigádu*

Průměrný měsíční čistý výdělek v Kčs	A	B	C	Celkem	A : B + C
	Zůstane	Dosud se nerozhodl, neví	Po skončení brigády odejde pracovat mimo OKR		
—1200	16	37	16	69	0,30
1201—1400	1	22	11	34	0,03
1401—1600	6	19	14	39	0,18
1601—1800	6	8	14	28	0,27
1801—2000	4	7	9	20	0,25
2001+	3	3	8	14	0,27
Celkem	36	96	72	204	

ze Severočeského, Jihočeského a Východoslovenského kraje. Nejhorší předpoklady mají brigádníci ze Západoslovenského, Středočeského a Západočeského kraje. Nejvíce brigádníků se však získává z krajů Severomoravského a Jihomoravského. Možnost tyto pracovníky stabilizovat je vzhledem k těmto krajnostem průměrná.

Zklamáním jsou postoje brigádníků, jak je zachycuje tabulka č. 10. Pracovníci, kteří v mateřském závodě vydělávali 1200 Kčs, mají postoj téměř stejný jako ti, kteří si vydělali 1600 Kčs i více. Nejhuře se stabilizují brigádníci, jejichž původní plat se pohyboval od 1200 do 1400 Kčs. Mezi vyšší výdělků a kvalifikací těchto pracovníků

Tabulka 11. *Postoj brigádníků k stabilizaci v OKR z hlediska fluktuace*

Dosavadní fluktuace	A	B	C	Celkem	A : B + C
	Zůstane nastálo	Dosud se nerozhodl, neví	Po skončení brigády odejde pracovat mimo OKR		
1 zaměstnání	31	66	49	146	0,27
2 zaměstnání	3	17	16	36	0,09
3 zaměstnání	2	11	7	20	0,11
Více zaměstnání	—	2	—	2	0,00
Celkem	36	96	72	204	

Z hlediska odvětví, ze kterého přišli brigádníci pracovat do dolů, není mezi nimi významných rozdílů. Velmi dobré předpoklady ke stabilizování mají absolventi středních škol různého typu (to jsme již osvětlili v tabulce č. 5) a pracovníci přicházející přímo z hornictví, ale z jiných

v mateřském podniku se projevuje silná korelační závislost. Je pravděpodobné, že kvalifikovaní dělníci jsou přidělováni k odbornějším pracím i v OKR, a naopak. Z tohoto hlediska pak podskupina pracovníků s příjmem 1200 až 1400 Kčs nemá v hornictví naději na výrazné zlepšení

svých příjmů a volí proto raději návrat na mateřské pracoviště, kde bude mít zaručeno aspoň kulturnější pracovní prostředí. V podskupině s příjmem do 1200 Kčs bude rozhodování brigádníků složitější. Zde u určité části, vzhledem k předchozímu nízkému výdělků, skutečně dojde k výraznějším změnám v příjmu. Proto v této podskupině, jež je relativně nejpočetnější, dochází častěji k rozhodnutí – setrvat v hornictví natrvalo.

Sklon k fluktuaci vůbec, jak ukazuje tabulka č. 11, silně ovlivňuje i postoj ke stabilizaci. I zde lze hovořit o výrazné nepřímé korelační závislosti. Pracovníci, kteří již před nástupem na brigádu vystředili několik pracovišť, inklinují k další fluktuaci, kdežto pracovníci s dosavadní nízkou fluktuací tíhnou ke stabilizaci.

Rozbor opomíjí jednu závažnou skutečnost. Nebere v úvahu pracovní zařazení

okolnostmi. Analýzu těch nejdůležitějších jsme provedli ve výše uvedených tabulkách a zhodnoceních. Vcelku se dá říci, že optimální podmínky pro stabilizaci v OKR budou mít brigádníci ve věku do 20 let (nebo nad 45 let), spíše české než slovenské národnosti, ženatí-bezdětní, bydlící v méněhodnotných bytech, s dosavadní nízkou fluktuací apod. Tyto vztahy z hlediska jednotlivých aspektů (stáří, národnost, rodinný stav atd.) můžeme matematicky vyjádřit poměrem mezi těmi, kdož odpověděli na otázku „Hodláte zůstat v OKR, nastálo?“ – ano, a mezi těmi, kdož odpověděli – nevim, dosud jsem se nerozhodl nebo ne. Tento poměr (v tabulkách označený jako $A : B + C$) nazýváme *stabilizačním koeficientem*. V jednotlivých hlediscích (stáří, národnost atd.) se pohybuje od minimálních do maximálních hodnot. (Viz tabulku č. 12).

Tabulka 12. Dosažitelné hodnoty stabilizačního koeficientu ($A : B + C$)

Hledisko	Maximální hodnoty	Střední hodnoty (medián)	Minimální hodnoty
Věkové struktury	0,75	0,25	0,06
Národnostní	1,00	0,18	0,00
Dosaženého vzdělání	0,71	0,29	0,19
Rodinného stavu	0,38	0,21	0,13
Bytové	0,50	0,19	0,00
Krajové	0,67	0,22	0,00
Zaměstnání	2,00	0,23	0,07
Výdělkové	0,30	0,26	0,03
Fluktuace	0,27	0,10	0,00
Celkem	6,58	1,93	0,48

brigádníků v OKR, jak jsou spokojeni ve svém novém povolání, s ubytováním a stravováním, jakým dojmem na ně působí Ostravsko, jak se s nimi jedná apod. Tyto skutečnosti do značné míry ovlivňují konečné rozhodnutí brigádníka o tom, zda se stabilizuje či nikoliv.

Přesto však má tento rozbor svoje opodstatnění. U většiny brigádníků je možnost stabilizovat se dána předchozími podmínkami, v nichž žili. Při eventuálním přechodu do nových životních podmínek (když si kladou otázku, zda se stabilizovat v OKR či nikoliv) posuzují jak staré, tak i nově se jim nabízející životní podmínky, a rozhodují se.

Toto rozhodnutí je motivováno různými

To znamená, že – z hlediska věkové struktury jednotlivých pracovníků – se pravděpodobnost, zda zůstanou trvale v hornictví či nikoliv, bude pohybovat v rozmezí od 0,06 (minimální) – podskupina brigádníků ve věku od 26–30 let, do 0,75 (maximální) – podskupina brigádníků ve věku nad 46 let, z hlediska národnosti od 0,00 do 1,00 atd.

Těchto poznatků lze využít pro praxi. Na základě těchto údajů možno zkonstruovat dotazník k určování stabilizačního koeficientu jednotlivých brigádníků, kde každému hledisku a každé podskupině by odpovídal příslušný dílčí stabilizační koeficient.

Takový dotazník by vypadal takto:

Tabulka 13. Dotazník pro brigádníky k určování jejich stabilizačního koeficientu
(Hlediska, skupiny a jim odpovídající dílčí stabilizační koeficienty)

1. Věk:		2. Národnost:		3. Druh školního vzdělání:	
—20	0,50	Česká	0,22	Nedokonč. základ. vzdělání	0,29
21—25	0,25	Slovenská	0,18	Základní vzdělání	0,19
26—30	0,06	Polská	1,00	Středoškolské vzdělání	0,71
31—45	0,12	Maďarská	0,00		
36—40	0,27	Jiná	0,00		
41—45	0,18				
46+	0,75				
4. Rodinný stav:		6. Kraj:		7. Zaměstnán ve:	
Svobodný	0,13	Severomoravský	0,26	Strojírenství	0,07
Ženatý — bezdětný	0,38	Jihomoravský	0,17	Služby	0,16
Ženatý s dětmi	0,29	Západoslovenský	0,05	Stavebnictví	0,19
Rozvedený	0,14	Středoslovenský	0,18	Hutnictví	0,21
		Východočeský	0,37	Zemědělství a lesnictví	0,12
5. Druh ubytování v místě stálého bydliště:		Středočeský	0,00	Hornictví	1,00
Státní byt	0,40	Východoslovenský	0,40	Doprava	0,10
Rodinný domek na vesnici	0,19	Západočeský	0,00	Škola (žák)	1,25
Rodinný domek ve městě	0,11	Severočeský	0,67	Chemie	0,25
Domek v kolonii	0,50	Jihočeský	0,50	Energetika	1,00
Družstevní byt	0,00			Textil	0,50
				Armáda a VB	2,00
8. Průměrný měsíční čistý výdělek v Kčs:		9. Dosavadní fluktuace:			
—1200	0,30	1 zaměstnání	0,27		
1201—1400	0,03	2 zaměstnání	0,09		
1401—1600	0,18	3 zaměstnání	0,11		
1601—1800	0,27	Více zaměstnání	0,00		
1801—2000	0,25				
2001+	0,27				

Dotazník by mohl být účinným nástrojem náborových pracovníků a pracovníků osobních oddělení jednotlivých podniků OKR při posuzování, zda příslušní brigádníci skýtají předpoklad pro stabilizování se či nikoliv.⁵ Vycházíme zde z úvahy, že nastupující brigádníci se za stejných podmínek (pracovních a životních) budou v OKR chovat stejně jako brigádníci, u kterých byl sociologický výzkum proveden a jejichž postoje jsme analyzovali. Prakticky by to znamenalo položit nově získávaným a přijímaným brigádníkům 9 otázek (Věk? Národnost? atd.) a provést součet stabilizačních koeficientů. Pro posuzování míry stabilizace jednotlivých brigádníků by mohla sloužit škála, uvedená v tabulce č. 14.⁶

Uveďme příklad praktického využití: Na brigádu se hlásí 20letý pracovník české národnosti, s nedokončeným základním vzděláním, ženatý - bezdětný, bydlící ve stát-

ním bytě v Jihomoravském kraji, dosud pracující ve strojírenství, s průměrným

Tabulka 14. Škála pro vyhodnocení stabilizačního koeficientu

Rozmezí hodnot stabilizačního koeficientu	Předpokládané jednání brigádníka
0,48—1,00	Po skončení brigády jistě odejde pracovat mimo OKR
1,01—2,00	Po skončení brigády pravděpodobně odejde pracovat mimo OKR
2,01—3,00	Po skončení brigády pravděpodobně zůstane v OKR nastálo
3,01—6,58	Po skončení brigády jistě zůstane v OKR nastálo

čistým výdělkem 1450 Kčs, který již vystřídal dvě zaměstnání. Získá tyto dílčí stabilizační koeficienty: 0,50—0, 22—0, 29—0, 38—0, 40—0, 17—0, 07—0, 18—0,09. Celkový stabilizační koeficient bude mít 2,30. Můžeme o něm učinit tento závěr: Po skončení brigády zůstane pravděpodobně v OKR nastálo.

⁵ Nedostatkem tohoto dotazníku je, že jednotlivým hlediskům je přisuzována stejná váha. Odlišit míru významnosti podle údajů z dotazníku se nám nepodařilo. Tato hlediska jsou však navzájem tak spjata (věk s rodinným stavem, národnost s krajem apod.), že lze těžko vyzvednout některá

jako důležitější a přikládat jim větší váhu. K zpřesnění může dojít na základě dalších zkušeností.

⁶ Škála je stanovena do určité míry odhadem a bude ji třeba po patřičných pozorováních zpřesnit.

Lze předpokládat, že v individuálních případech nebude náš teoretický závěr v souladu se skutečností. Rozhodně však nám takový přístup, provedený na základě rozboru empirického materiálu a jeho zobecnění, daleko přesněji odhalí, jaká je pravděpodobnost, že brigádníci se stabilizují v OKR. Pomocí poměrně jednoduché evidence mohla by pak osobní oddělení jednotlivých podniků OKR dosáhnout solidního přehledu o situaci mezi brigádníky, pokud jde o jejich stabilizaci na Ostravsku.

Článek, jak již bylo zdůrazněno úvodem, si neklade za cíl provést všestranný, vyčerpávající rozbor problémů stabilizace hornických brigádníků; všímá si pouze jedné stránky: analyzuje životní podmínky a okolnosti, za nichž pracovníci nastoupili do OKR jako brigádníci, v souvislosti s jejich postojem ke stabilizaci v OKR. Zobecnění, byť sotva středního dosahu, nám pak na základě tohoto rozboru umožňují aplikovat tyto poznatky na nově přicházející pracovníky a činit tak závěry pro praxi.

Tento nový systém hodnocení stabilizačních možností brigádníků v Ostravsko-karvinském revíru byl již zčásti prověřen. Jednak konfrontací s dotazníky, které vyplňovali brigádníci odcházející z OKR

(tato akce byla rovněž součástí sociologického výzkumu), jednak přímo v terénu. Došlo se k překvapivě pozitivním výsledkům. V prvním případě 95% dotazníků vyplněných brigádníky, kteří odešli po skončení brigády z OKR zpět na mateřské pracoviště, plně souhlasilo s našimi předpověďmi (jejich stabilizační koeficient nepřesáhl 2,00). Jen 5% dotazníků neodpovídalo našim předpovědím (stabilizační koeficient se pohyboval v rozmezí 2,00–2,20; jednou dokonce přesáhl hodnotu 3,00). V druhém případě byl tento nový systém hodnocení prověřen v průběhu jednání flukтуаční komise na dole Julius Fučík I. Brigádníkům, kteří přicházeli k této komisi se žádostmi o rozvázání pracovního poměru nebo o přeložení, bylo položeno devět otázek (viz tabulka č. 13) a byl jim určen stabilizační koeficient. Zároveň bylo předpověděno jejich pravděpodobné jednání před flukтуаční komisí (viz tabulka č. 14). Během celodenního zasedání nedošlo ani v jednom případě k nesprávné předpovědi.

Tento systém hodnocení bude ještě dále verifikován. Již nyní se však ukazuje, že může být účinným pomocníkem při zvyšování stabilizace brigádníků v OKR.